

4.3.2018

לכבוד
עו"ד יוכי גנסיין
יועצת משפטית של שב"ס
ת.ד. 81 רמלה 7210002
ובפקס: 08-9193840

לכבוד
עו"ד עפרה קלינגר
נציבת שירות בתי הסוהר
ת.ד. 81 רמלה 7210002
ובפקס: 08-9193800

שלום רב,

הנדון: תנאי המחיה של האסירים במזג האוויר החורפי והכנסת שמיכות

הרינו לפנות אליכם בעניין הנדון, כדלקמן:

- בתקופה האחרונה, ובמיוחד עם מזג האוויר החורפי, התרבו הפניות אלינו מאסירים המסווגים כ"ביטחוניים", השוהים בבתי הסוהר השונים בישראל, המלינים על תנאי מחיה קשים וקור עז, מהם הם סובלים. בפרט, על אי היערכות ראויה והולמת מצדו של שב"ס, והיעדר יכולתם של האסירים לקבל ולרכוש שמיכות לתאיהם.
- פניות אלה מעלות תמונה קשה לפיה האסירים סובלים מקור קשה בתאיהם, זאת נוכח העובדה שלא מסופק להם ביגוד חם, שמיכות ואין להם אפשרות להכניס לתאיהם מכשירי חימום. עולה, כי קיימת הגבלה על כמות השמיכות שהם יכולים להכניס לתא, וכי הם אינם יכולים לקבל שמיכות ממשפחותיהם ומחירי השמיכות בקנטינה מופרזים מאוד עד שאין ביכולתם לרכוש אותם. אחד האסירים אף הלך על כך, שהשמיכה נלקחה ממנו על ידי הסוהרים כאקט ענישתי והוא נאלץ לסבול מקור קשה כתוצאה מכך.
- נושא זה אינו חדש או ייחודי לאסירים אשר פנו אלינו. בדוח הסניגוריה הציבורית בנוגע ל"תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016", אשר התפרסם ביוני 2017 (להלן: "דוח הסניגוריה"), עולה תמונה דומה. כעולה מהדוח, במסגרת ביקורי נציגי הסניגוריה הציבורית במתקני הכליאה השונים, אסירים רבים התלוננו על מחסור בשמיכות ובמכשירי חימום וציינו כי בימי החורף הקשים הם סובלים מקור עז. בדוח צוין, כי: "הסניגוריה הציבורית סבורה כי חובה על שב"ס לספק לכלואים אמצעי חימום שיאפשרו להם לשמור על בריאותם. בפרט כך, לאור העובדה שמדובר בתאים פתוחים אשר שורר בהם קור עז בחורף" (עמ' 64-65 לדוח הסניגוריה).
- זאת ועוד, בדוח מפורטים ליקויים הקשורים לקנטינה מהם עולה כי מחירי המוצרים בקנטינה מופקעים ואינם מותאמים ליכולות הכלכלית המוגבלת של מרבית הכלואים (עמ' 69-70 לדוח הסניגוריה). בהתאם לאחת התלונות אשר קיבלנו, ציין האסיר כי מחיר השמיכה

בקנטינה, אשר ביקש לקנות על מנת להתחמם, עולה כ-200 ש"ח, סכום אשר אינו יכול להרשות לעצמו.

5. יתר על כן, גם בהתאם למסקנות דוח מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בעניין "מרכזי מכר (קנטינות) בבת-הסוהר" מספטמבר 2017, משתקף כי תנאי המחייה בבת-הכלא, כפי שהם, בלתי נסבלים. לענייננו צוין כי: "מסקירה אקראית של המוצרים שנרכשו בקנטינות של אסירים בין אוקטובר 2016 ועד אפריל 2017, נראה כי אסירים רבים רוכשים ביגוד חם ושמיכות לחימום, וכן מוצרי מזון רבים. **ייתכן ויש מקום לבחון אם הדבר מעיד על כך שבת הכלא אינם מחוממים באופן ראוי...**" (צח בן יהודה, מרכזי מכר (קנטינות) בבת-הסוהר, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 18 בספטמבר 2017, בעמ' 3 ועמ' 11). לא זו אף זו, הדוח מעלה סימני שאלה רציניים לגבי המחסור בצידוד המסופק לאסיר על ידי רשויות הכלא, בכך שהאסירים נאלצים להשלימו באמצעות רכישה פרטית (עמ' 10 לדו"ח מרכז המחקר והמידע של הכנסת).

6. כידוע, לפי פקודת נציבות מס' 04.01.00, שב"ס מנפיק לאסיר שתי שמיכות, ובעונת החורף יורשה האסיר לרכוש עוד שתי שמיכות באמצעות מרכז המכר. זו בעצם הדרך היחידה שבה מסופק לאסירים שמיכות, והאסירים אינם רשאים לקבל שמיכות דרך משפחותיהם, וכאשר עולה מדוח הסניגוריה כי שמיכות שב"ס אינן מאפשרות לשמור על הגוף מהקור כאשר אין כל אמצעי חימום אחרים (עמ' 65 לדוח הסניגוריה).

7. חמור מכך, שמיכות – אשר הינן חיוניות לצורך בריאותם של האסירים בימי החורף הקשים – נחשבות לצידוד אישי לפי נספח א' בפקודת נציבות מס' 04.33.00, אשר החזקתן מהוות טובת הנאה הניתנות לשלילה אם התנהגותו של האסיר שלילית או שקיימת כל מניעה שהיא (סעיף 4א לפקודה), גם לפי פקודת נציבות מס' 04.17.00. אקט זה מהווה אקט ענישתי מובהק, שיש בו בכדי להזיק ולהשפיל את האסיר.

8. תנאי המחיה המתוארים לעיל מובילים לפגיעה ממשית בבריאות האסירים הפיסית והנפשית. הדבר פוגע ביכולת התפקוד היומיומי שלהם, גורם להם סבל רב ואף מוביל לרבים לסבול מנדודי שינה קשים, מה שהופך את תנאי הכליאה לבלתי אנושיים לכלואים בכללותם, ובפרט האסירים הביטחוניים, אשר ממילא מוטלות עליהם הגבלות נוספות.

9. המדובר בהפרת זכות האסירים לבריאות ולשלמות הגוף וזכותם לתנאי מחייה מינימאליים, זכויות הנגזרות מזכותם החוקתית של האסירים לכבוד. מדובר אף בהפרה בוטה להוראות סעיף 11ב(ב) לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב-1971 הקובע כי "אסיר יוחזק בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותו ובכבודו". סעיף 11ב(ג) לפקודה גם מעגן בצורה מפורשת את זכותו של האסיר ל-"מיטה, מזרן ושמיכות לשימוש האישי" (ראו גם סעיף 9 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), תשנ"ו-1996).

10. שירות בתי הסוהר מפר בכך את חובתו, הראשונה במעלה, לספק את הצרכים המינימאליים של האסירים ולהקצות את המשאבים הנדרשים לכך.

11. כפי שנקבע זה מכבר, אסיר אשר מרצה את עונשו מאחורי סורג ובריח, אמנם נשללת חירותו, אך אין לקפח את כבודו. זכויותיו של האסיר כאדם, ובכלל זאת זכותו החוקתית לכבוד ולתנאי מחייה וכליאה מינימאליים, אינן נשללות בשל עצם מאסרו. בית המשפט העליון עמד על הצורך בהגנה על זכותם של האסירים לקיום מינימאלי בבית הכלא, בקובעו:

"סיפוק הצרכים המינימאליים של האדם, שהם תנאי בלעדיו אין לקיום וחיים בכבוד, מתחייבים גם לגבי אסיר המרצה את עונשו, ולמדינה חובה ראשונה במעלה לספקם, ולהקצות לכך את המשאבים הנדרשים. גם מאחורי סורג ובריח, עומדות לאדם זכויות יסוד "שהפגיעה בהן יש בה משום פגיעה בצרכים מינימאליים ויסודיים של האדם באשר הוא אדם..." (בג"ץ 4634/04 רופאים לזכויות אדם נ' השר לבטחון פנים, סב (1) 762, פס' 12, 2007. (להלן: "עניין המיטות לאסירים").

ראו עוד: בג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח נ' השר לביטחון פנים (פורסם במאגרים, 13.6.2017); בג"ץ 7837/04 לילא בורגאל נ' שרות בתי הסוהר נט (3) 97, עמ' 101; בג"ץ 355/79 קטלן נ' שירות בתי הסוהר פד"י לד(3) 294, עמ' 298.

12. נציין כי בעניין דומה, ברע"ב 3804/14 שירות בתי הסוהר נ' אייל בן משה (פורסם בנבו, 30.5.2014), דחה בית המשפט העליון את בקשת רשות הערעור של שב"ס נגד החלטת בית המשפט המחוזי שבה הורה לשב"ס לאפשר התקנת מזגן או מצנן לתא שבו כלוא האסיר בכלא השרון. בית המשפט העליון קבע כי "קביעותו של בית המשפט קמא לפיהן התנאים בתא הם "בלתי אנושיים" מדברות בעד עצמן, ולא מצאתי מקום להתערב בהן" (פסקה 5 לפסק הדין). יתרה מזאת, הבהירה השופטת דפנה ברק ארז, במסגרת פסק הדין, כי נדרש פתרון מערכתי לטיפול בבעיות האוורור והטמפרטורה הקיימים בבתי הכלא השונים, וכי "חזקה על השב"ס לגבש פתרון כזה במהירות האפשרית תוך שהוא נותן דעתו לחשיבות הנודעת לכך שלא תיווצר הפליה בין אסירים אשר מסוגלים לקנות מזגן מכספם הפרטי לבין אסירים אשר ידם אינה משגת לכך" (פסקה 6 לפסק הדין).

13. החובה להבטיח זכויות יסוד אלה, מוטלת לפתחם של שירות בתי הסוהר. חובתה של המדינה לספק לאסירים את צרכיהם המינימאליים באותה מידה שהיא חבה זאת כלפי תושביה, כדברי בית המשפט:

"אם מוטלת על המדינה חובה לדאוג לצרכים המינימאליים של תושביה כחלק מזכותם לכבוד אנושי, על אחת כמה וכמה כך הוא ביחס לבני אדם המצויים במסגרת משמורתה ותחת חסותה, שלגביהם היא נושאת באחריות ישירה." (עניין המיטות לאסירים, פס' 12).

14. זאת ועוד, תקנות סטנדרט המינימום לטיפול באסיר של האו"ם משנת 1955, אשר אומצו ע"י הקונגרס הראשון של האומות המאוחדות למניעת פשע ולטיפול באלומות, קובעות בסעיף 10, כי "תנאי הכליאה יעמדו בסטנדרטים בריאותיים, מתוך התחשבות באקלים במקום, ובפרט בכל הנוגע לאוורור בתאים, לשטח מחייה מינימאלי, לתאורה ולחימום" (הדגש אינו במקור). מקובל לראות בכלל זה משום רף מינימאלי לתנאים סבירים להם זכאים האסירים.

15. לא זו אף זו, פגיעה בזכותם של האסירים לקיום מינימאלי בכבוד אנושי אינה בגדר יחס ראוי שבני אדם בכלל ואסירים בפרט זכאים לו ואף הופכת את ענישתם לענישה אכזרית ומשפילה, במיוחד, לאור העובדה כי שמיכות נחשבות לטובת הנאה, כאמור לעיל, הניתנות לשלילה כאקט ענישתי. סעיף 5 להכרזה לכל באי העולם בדבר זכויות האדם (1948) אוסר יחס או ענישה אכזרית ומשפילה באופן מפורש, כדלקמן:

"No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment".

16. בנוסף, סעיף 10(1) לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות משנת 1966, קובע את הזכות להיכלא תוך שמירה על כבוד האדם של האסיר והעצור:

"All persons deprived of their liberty shall be treated with humanity and with respect for the inherent dignity of the human person".

לאור כל האמור לעיל, בהתחשב בתנאי האקלים השוררים במקום ובצורך הדחוף לשיפור תנאי החימום ולוויסות תנאי הקור בתאים, נבקשכם לפעול כדלקמן:

- א. לספק לכלל האסירים שמיכות ראויות ומתאימות לצרכיהם;
- ב. לבטל את ההגבלה הקיימת על מספר השמיכות שאסירים יכולים להחזיק בהם בהתאם לפקודת נציבות מס' 04.01.00;
- ג. לאפשר לבני משפחותיהם של האסירים לספק להם שמיכות;
- ד. להימנע מנטילת השמיכות ולבטל כל הוראה המאפשרת ליטול שמיכות מאסירים כאקט ענישתי;
- ה. לאפשר לאסירים להכניס לתאיהם אמצעי חימום.

לטיפולכם ותגובתכם בהקדם, נודה.

בכבוד רב,
מונא חדאד, עו"ד